

Deo I

Dakle, želite da svirate gitaru

The 5th Wave

By Rich Tennant

„Evo ti krila i stratokaster...“

U ovom delu...

Dobro jutro, dame i gospodo! Knjiga *Gitara za neupućene* želi vam dobrodošlicu. Pre poletanja, molimo vas da pogledate poglavlje 1 u kome su predstavljeni razni delovi električne i akustične gitare. Potom ne zaboravite da proverite da li je vaša gitara naštimovana, čemu vas uči poglavlje 2. Na kraju, pre nego što uzmete gitaru u ruke, u poglavlju 3 (ili na kartici u koferu ispred vašeg sedišta) pregledajte načine njene upotrebe. Zavalite se. Let s gitarom može trajati čitav vaš život, ali sigurno ćete uživati u njemu!

Poglavlje 1

Osnove o gitari

U ovom poglavlju

Delovi gitare

Kako gitara proizvodi zvuk

Interakcija između vas i gitare

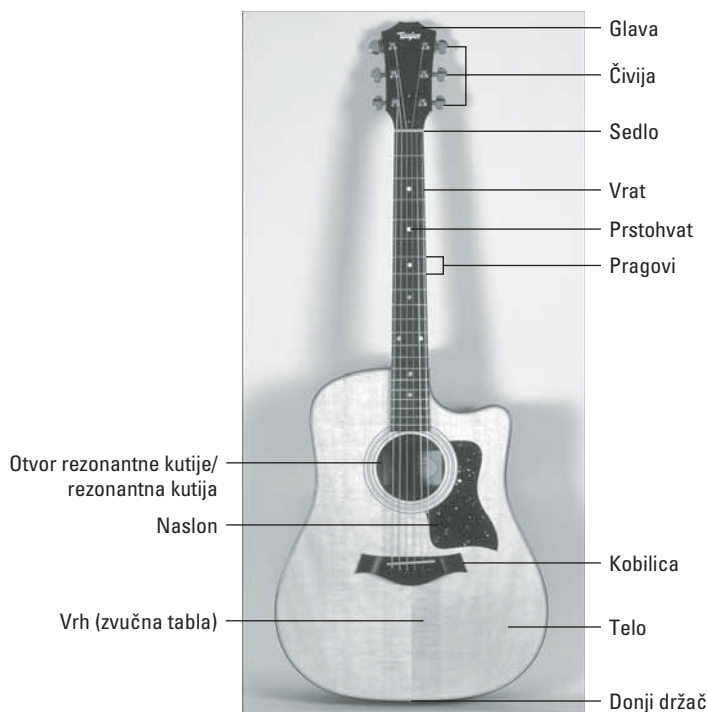
Sve gitare – ljubičasto ofarbane sa naslikanim lobanjama i munjama ili sa očuvanom prirodnom teksturom drveta, blistave od finog francuskog lakiranja – imaju određene zajedničke osobine zbog kojih se ponašaju kao gitare, a ne kao violine ili drugi žičani instrumenti. Ako ne razlikujete vrat od magneta gitare, ili niste sigurni na koji kraj gitare treba da oslonite bradu, ovo poglavlje razrešiće sve vaše neodumice.

U narednim odeljcima objašnjavamo razliku između pojedinih delova gitare i ukazujemo na njihovu funkciju. Takođe, učimo vas kako da držite gitaru i zašto gitara zvuči onako kako zvuči. I, ako niste shvatili šalu, gitaru *ne* držite pod bradom – naravno, ukoliko niste Džimi Hendriks.

Anatomija gitare

Postoje dve osnovne vrste gitara: *akustične* i *električne*. Električne gitare imaju više delova i detalja od akustične. Međutim, proizvođači gitara se slažu da je teže napraviti akustičnu gitaru. Grubo rečeno, zato akustična gitara jednako košta kao njena električna sestra ili je i skuplja. (Kada se osetite spremnim za kupovinu gitare ili prateće opreme, predite na poglavlja 15 i 16 – tim redom.) Ali princip pravljenja vrata ili zatezanja žica isti je za oba tipa. Zato su konstrukcije akustične i električne gitare slične, uprkos ponekad drastičnoj razlici u proizvodnji tona (ili, možda, mislite da Segovija i Metalika zvuče isto?). Na slikama 1-1 i 1-2 prikazani su različiti delovi akustične i električne gitare.

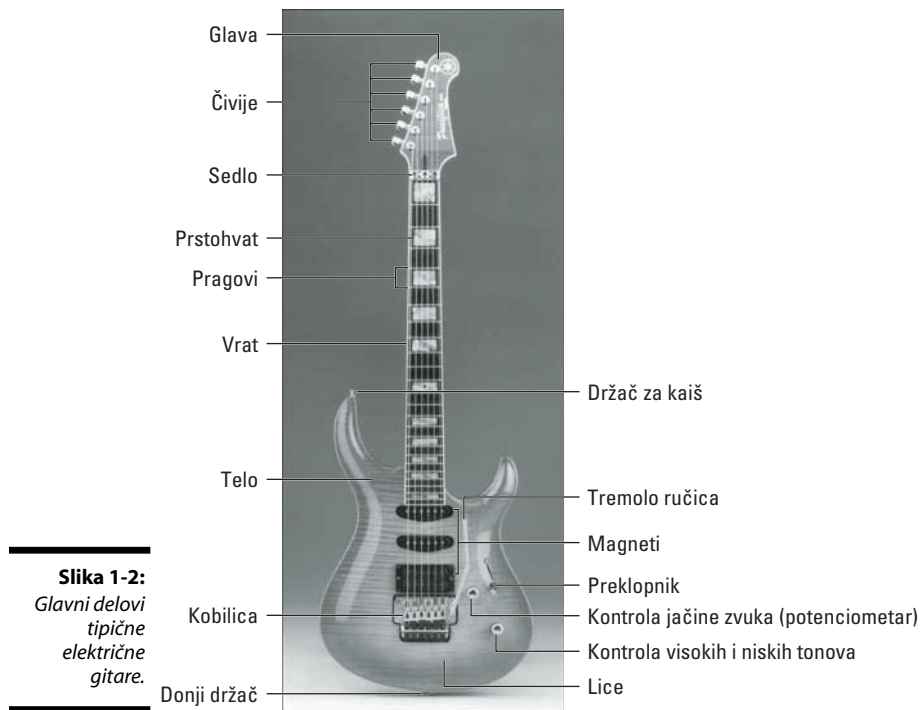

Slika 1-1:
Glavni delovi
tipične
akustične
gitare.

Funkcije pojedinih delova gitare su:

- ✓ **Poledina (samo akustična):** Deo tela koji drži strane tela; sastoji se od dva ili tri komada drveta.
- ✓ **Ručica (samo električna):** Metalna šipka na kobilici koja menja zategnutost žica tako što pomera kobilicu napred ili nazad. Zove se još i tremolo ručica ili vibrato ručica.
- ✓ **Telo:** Kutija koja je nosač vrata i kobilice i površina za sviranje desnom rukom. Telo akustične gitare sadrži komoru za pojačavanje zvuka koja proizvodi specifičan gitarski zvuk. Električna gitara ima telo koje predstavlja nosač konstrukcije kobilice i elektronike (magneta i kontrole zvuka).
- ✓ **Kobilica:** Metalna (na električnoj gitari) ili drvena (na akustičnoj gitari) ploča koja spaja žice s telom.
- ✓ **Donji držač:** Metalni držač za koji se kači donji kraj kaiša. Na *akustično-električnim* gitarama (akustična gitara sa ugrađenim magnetima i elektronikom), kao držač služi *izlazna utičnica* za priključivanje gitare na spoljne električne instrumente.
- ✓ **Prstohvat:** Ravan, pločasti drveni deo na vrhu vrata na koji se postavljaju prsti leve ruke radi sviranja nota i akorda.

Slika 1-2:
Glavni delovi
tipične
električne
gitare.

- ✓ **Pragovi:** 1) Tanke metalne žice ili igle pod pravim uglom u odnosu na žice; skraćuju efektivnu vibrirajuću dužinu žice, što omogućava proizvodnju različitih zvukova. 2) Imenica koja opisuje granicu preko koje muzika gitare zanesenog hevi-metalca postaje medicinski problem: „Buka ovog ludaka prelazi prag bola.“
- ✓ **Glava:** Deo koji nosi čivije, pogodan da proizvođač na njemu prikaže svoj logotip.
- ✓ **Vrat:** Dugi deo koji spaja glavu i telo.
- ✓ **Sedlo:** Duguljast komadić plastike ili drugog sintetičkog materijala koji sprečava vibriranje žica iznad vrata. Žice moraju proći preko sedla da bi došle do čivija na glavi. Sedlo je jedna od dve tačke na kojima se završava vibrirajući deo žice. (Drugi deo je kobilica.)
- ✓ **Izlazni priključak (samo električna):** Priključak za kabl koji spaja gitaru s pojačalom ili drugim elektronskim uređajem.
- ✓ **Preklopnik (samo električna):** Prekidač koji određuje koji magnet će biti aktivan.
- ✓ **Magneti (samo električna):** Pločasti magneti što stvaraju električnu struju koju pojačalo pretvara u muzički zvuk.
- ✓ **Struk (samo akustična):** Bočni zakrivljeni drveni delovi tela gitare koji spajaju prednju i zadnju gitaru.

- ✓ **Držač za kaiš:** Metalni držač za koji se kači gornji kraj kaiša. (Nemaju ga sve akustične gitare. Ako ga ne nadete na svojoj gitari, privežite kaiš oko glave gitare.)
- ✓ **Žice:** Šest metalnih (na električnoj gitari i akustičnoj gitari s čeličnim žicama) ili najlonskih (na klasičnoj gitari) žica koje, zategnute i puštene, proizvode zvuk. Iako nisu ugrađeni delovi gitare (možete ih povezivati i odvajati od vrha gitare po volji), žice su sastavni deo čitavog sistema, i smisao dizajna i strukture gitare jeste da im omogućite da proizvedu divnu muziku. (Više detalja o zameni žica naći ćete u poglavlju 17.)
- ✓ **Lice:** Lice gitare. Na akustičnoj gitari, ovaj deo se zove i *zvučna ploča*, jer je odgovorna za skoro sve akustične kvalitete gitare. Na električnoj gitari to je samo detalj za ulepšavanje koji prekriva ostatak tela.
- ✓ **Mehanizam za štimovanje:** Mehanizam pomoću koga se smanjuje ili povećava zategnutost žica kako bi svirale u različitim tonalitetima. U delu pri glavi gitare, žice su čvrsto omotane oko čivija koje se produžavaju i na pozadinu glave. Zovu se i ključevi za štimovanje, tjuner, zavrtnji za štimovanje.
- ✓ **Kontrola zvuka (samo električna):** Potencimetri koji kontrolišu jačinu i boju zvuka.

Kako gitara proizvodi zvuk

Pošto ste se upoznali sa osnovnim delovima gitare, možda vas zanima kako oni udruženim snagama uspevaju da proizvedu zvuk (u slučaju da s nekim, takođe vrsnim gitaristom uđete u žustru raspravu o dužini i vibriranju žica). Objasnićemo zašto gitara zvuči kao gitara, a ne kao harmonika ili drombulje. Ali imajte na umu da gitara samo proizvodi zvuk, a muziku stvarate vi.

Vibriranje i dužina žica

Svaki instrument mora imati deo koji ponavlja pravilne kretnje da bi se dobio muzički zvuk (*kontinuiran ton*). Na gitari, to je vibrirajuća žica. Žica koju zategnete, a zatim pustite da bi vibrirala, proizvodi očekivan zvuk – na primer, notu A. Ako promenite, opustite ili dodatno zategnete žicu, dobićete drugačije tonove. Što je žica zategnutija, proizvodi više tonove.

Međutim, ne biste mogli mnogo da uradite s gitarom kada bi jedini način da promenite tonalitet bio manijakalno zatezanje žica. Gitaristi to rade na drugi način – skraćivanjem efektivne vibrirajuće dužine. U tu svrhu pritiskaju žicu, klataći se napred-nazad i mrmljajući sebi u bradu. Šalimo se; gitaristi se tako ponašaju samo ako su danima bili odvojeni od svoje gitare. Žica se pritiska na odgovarajući prag tako da vibrira samo deo od prsta do kobilice. Na taj način, pomeranjem leve šake uz i niz vrat (ka sedlu i kobilici) lako menjate tonalitet.

Manji instrumenti – poput mandolina i violina – ne sviraju slučajno u višim tonalitetima od violončela i basa (a i gitara). To je zato što imaju kraće žice. Ako jednako zategnete žice svih ovih instrumenata, možda vaši prsti i ruke neće primetiti veliku razliku na dodir, ali zbog drastične razlike u dužini proizvođićete tonove razliĉih visina. Ovaj princip važi i za životinje. Lajanje ĉivave daleko je piskutavije od dubokog laveža bernardinca, zato što ona ima mnogo kraće glasne žice.

Muziku stvaraju obe ruke

Da bi svirala, gitara obiĉno zahteva udruženi rad obe ruke. Na primer, ako hoćete da odsvirate ton C u prvoj oktavi, dovoljno je da kaži prstom pritisnete odgovarajuću belu dirku na klavijaturi: ĉućete jedno *donnnng*. I đak prvak može da odsvira to vešto kao Ivo Pogorelić, jer željeni zvuk stvara samo jedan jedini prst.

Gitara je malo drugaĉija. Da biste odsvirali C u prvoj oktavi, morate levim kaži prstom *pritisnuti* drugu žicu na prvi prag. Međutim, to nije dovoljno da bi se proizveo zvuk. Da bi se začulo srednje C, morate desnom šakom cimnuti drugu žicu. *Napomena onima koji znaju da ĉitaju note*: gitara svira oktavu niže od napisanih nota. Na primer, C u trećoj praznini (druga oktava) na papiru, gitara će odsvirati kao C u prvoj oktavi.

Pragovi i polustepeni

Najmanji *interval* (jedinica notne udaljenosti u oktavi) muziĉke lestvice jeste *polustepen*. Na klaviru, polustepen je razmak između susedne bele i crne dirke (ili dve bele dirke između kojih nema crne dirke). Na klavirskim instrumentima, prstima ĉete prelaziti po klavijaturi u polustepenima ako redom pritisnete susedne dirke. Na gitari, polustepeni su određeni *pragovima* – horizontalnim metalnim žicama (ili trakama) na vratu, postavljenim pod pravim uglom u odnosu na žice. Da biste odsvirali polustepen više ili niže, pomeraćete prste leve šake nagore ili nadole do susednog praga.

Magneti

Žice gitare vibriranjem proizvođe razliĉite tonove. Ali ti tonovi moraju lepo da se ĉuju. To nije problem sa akustiĉnom gitarom, jer akustiĉni instrumenti imaju sopstveno pojaĉalo – šuplju, rezonantnu kutiju koja pojaĉava zvuk.

Ali elektriĉna gitara ne daje nikakav akustiĉni zvuk. (Dobro, možda proizvođi jedva ĉujno zujanje – poput komarca – ali ni približno onako jak zvuk koji bi probudio i iznervirao ĉitav komšiluk.) Elektriĉni instrument u potpunosti stvara tonove pomoću elektriĉnih uređaja. Vibrirajuća žica je i dalje izvor zvuka, ali ĉujnim ga ne ĉini šuplja, drvena rezonantna kutija. Umesto toga, vibracije *pobuđuju* magnetno polje *magneta* sa žiĉanim namotajima postavljenih ispod žica. Kada vibracije žica pobude magnetno polje, magnet proizvođi slabu elektriĉnu struju srazmernu pobudi, odnosno modulaciji.

Verovatno ste na časovima fizike u srednjoj školi učili da se u žici namotanoj oko magneta može stvoriti električna struja. Ukoliko neakvim magnetnim materijalom pobudite magnetno polje oko namotane žice, izazvaćete i varijacije struje u njoj. Čelična žica koja vibrira frekvencijom od 440 Hz (440 puta u sekundi) stvara struju koja oscilira 440 puta po sekundi. Pustite tu struju kroz pojačalo povezano sa zvučnicima i – *voilà* – čućete muzički ton A. Preciznije, čućete A nad srednjim C, referentni ton za štimovanje u modernoj muzici za sve muzičare – od Njujorške filharmonije do Rolingstounsa i Metalike (premda smo čuli da Metalika ponekad kao referencu za štimovanje koristi ton frekvencije 666 Hz – šala!). Više informacija o štimovanju možete pročitati u poglavlju 2.

Da rezimiramo – gitare proizvode zvuk pojačavajući žičane vibracije akustično (u rezonantnoj kutiji) ili električnim putem (pojačavanjem struje koja se odvodi na zvučnike). To je fizička strana stvaranja muzike. Ali kakve *ćerazličite* zvuke gitara proizvesti – one koje vi želite – zavisi od vas i od toga kako kontrolirate tonalitete njenih žica. Tonalitete menjate pritiskajući žice na pragove levom rukom, dok pokreti desne ruke ne samo da pomažu da se zvuk proizvede time što pokreću žice, već određuju i *ritam* (takt), *tempo* (brzinu muzike) i *izražajnost* (izvođenje, stil, čaroliju, senzibilitet, atmosferu, šta god) tonova. Pokrenite obe ruke i čarolija počinje – neka *gitara* postane muzika.